

ІНДЕКС ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

THE INDEX OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF UKRAINE

Бугаєнко К.А.

студентка факультету менеджменту та маркетингу,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Лободзинська Т.П.

кандидат економічних наук, доцент,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

У статті досліджено стан інноваційного розвитку України за 2013–2017 роки на основі Глобального Індексу Інновацій, що є щорічним звітом розвитку економік світу Корнельського університету, бізнес-школи INSEAD та Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ). Індекс детально аналізує показники інноваційності 127 країн та економік світу, вивчає широке бачення інновацій, включаючи політичне середовище, освіту, інфраструктуру та складність ведення бізнесу.

Ключові слова: Глобальний Індекс Інновацій, інновації, економічний потенціал, національна економіка, інноваційний потенціал, світовий рейтинг.

В статье исследовано состояние инновационного развития Украины за 2013–2017 годы на основе Глобального Индекса инноваций, что является ежегодным отчетом развития экономик мира Корнельского университета, бизнес-школы INSEAD и Всемирной организации интеллектуальной собственности (ВОИС). Индекс подробно анализирует показатели инновационности 127 стран и экономик мира, изучает широкое видение инноваций, включая политическую среду, образование, инфраструктуру и сложность ведения бизнеса.

Ключевые слова: Глобальный Индекс инноваций, инновации, экономический потенциал, национальная экономика, инновационный потенциал, мировой рейтинг.

This article consists of the state of innovation development of Ukraine analysis for the years 2013 to 2017 on the basis of the Global Innovation Index, which is an annual report of the world economies development, created by Cornell University, the INSEAD Business School and the World Intellectual Property Organization (WIPO). The index analyzes in detail the indicators of innovation in 127 countries and economies of the world, considers a broad vision of innovation, including the political environment, education, infrastructure, and the complexity of doing business.

Key words: Global Innovation Index, Innovation, Economic Potential, National Economy, Innovation Capacity, Global Ranking.

Сучасні досягнення України в міжнародному вимірі конкурентоздатності економіки, рівня розвитку, а особливо ефективності функціонування національної інноваційної системи є недостатніми для забезпечення сталого розвитку вітчизняної економіки, гарантованої національної безпеки, виходу в найближчій перспективі за рахунок економічного зростання на європейські стандарти життя українських громадян. Головна системна проблема полягає в тому, що результативність, якість функціонування і структура креативної частини національної інноваційної системи – сектору досліджень і розробок, освіти, винахідництва – не повною мірою відповідають потенційним потребам інтенсивного розвитку економіки. З іншого боку, структурно відстала, технологічно низькоукладна вітчизняна економіка, отримана у спадок

від СРСР, а також система підприємництва, що склалася під впливом нав'язаних Україні ззовні неоліберальних реформ, залишаються вкрай несприйнятними до сучасних досягнень науки та технологічних інновацій. Для ефективного вирішення цієї проблеми необхідно визначити вихідні позиції основних компонентів національної інноваційної системи, ступінь їх відповідності вимогам інноваційно-інвестиційної моделі розвитку, виявити слабкі сторони і перепони, що гальмують такий розвиток, а також наявні переваги і потенційні можливості щодо здійснення узгоджених системних змін [1].

Інновація – процес розроблення, впровадження, експлуатації виробничо-економічного та соціально-організаційного потенціалу, що покладений в основу новації. У вузькому сенсі під інно-

вацією зазвичай розуміють фазу впровадження новачі, а період першого виробничого освоєння новачі вважається моментом її початку [2, с. 47].

Згідно зі статистичними даними, сьогодні в Україні 834 підприємства є інноваційно активними, що становить 18,9% досліджених промислових підприємств. Найбільша частка належить підприємствам із виробництва фармацевтичних продуктів і препаратів, комп'ютерів, електронної та оптичної продукції, автотранспортних засобів, коксу та продуктів нафтоперероблення.

Протягом 2016 року підприємства витратили на інновації 23,2 млрд. грн, у тому числі на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення – 19,8 млрд. грн, на внутрішні та зовнішні науково-дослідні розробки – 2,4 млрд. грн, на придбання наявних знань від інших підприємств або організацій – 0,1 млрд. грн та 0,9 млрд. грн – на іншу інноваційну діяльність (включаючи проектування, навчання, маркетинг та іншу відповідну діяльність). Основним джерелом фінансування інноваційної діяльності залишаються власні кошти підприємств – 22 036,0 млн. грн (94,9% загального обсягу витрат на інновації).

У 2016 році 88,1% інноваційно активних промислових підприємств упроваджували інновації (16,6% обстежених). Ними було впроваджено 4139 інноваційних видів продукції, з яких 978 – нових винятково для ринку, 3161 – нових лише для підприємства. Із загальної кількості впровадженої продукції 1305 – нові види машин, устаткування, приладів, апаратів тощо, з яких 22,3% нових для ринку [3].

Для подальшого зростання інноваційного розвитку України Розпорядженням Президії Національної академії наук України № 229 від 29.03.2017 р. затверджено перелік науково-технічних проектів НАН України, які будуть реалізовуватися у 2017 році, серед яких:

- в енергетичній галузі – 8 проектів;
- у медицині – 5 проектів;
- екологічні – 3 проекти;

– у сільському господарстві, будівництві, транспортній сфері, інформаційні технології, матеріалознавстві – по 2 проекти;

– у геології, технічній механіці, нанотехнології, харчовій промисловості, технології друку, економіці – по 1 проекту.

Загальна кількість становить 32 науково-технічних проекти [4].

Сьогодні є значна кількість індексів, які відображають рівень розвитку країни у соціальній, культурній, технічній та інших сферах. Найбільш повну характеристику країни відображає індекс інноваційного розвитку, що показує динаміку розвитку країни. Найбільш повним серед усіх способів вимірювання іноваційного розвитку є Глобальний індекс інновацій (ГІІ), що розроблений для фіксування багатовимірних аспектів інновацій та надання інструментів, які можуть допомогти у розробленні політики, спрямованої на сприяння довготривалому зростанню виробництва, підвищенню продуктивності та зростанню кількості робочих місць. Він забезпечує ключовий інструмент та базу детальних показників для економіки. У 2017 році дослідження охоплює 127 економік світу, що становить 92,5% населення світу та 97,6% світового ВВП [5]. 12 червня 2017 року вийшов десятий щорічний звіт інноваційного розвитку економік світу, який є продуктом спільних досліджень Корнельського університету, INSEAD та Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ, агенція Організації Об'єднаних Націй). Основою звіту є рейтинг інноваційних можливостей та результатів світових економік.

Глобальний індекс інновацій включає два субіндекси: Субіндекс Інноваційного Введення та Субіндекс Інноваційного Виходу, кожен з яких складається з ключових елементів (табл. 1).

П'ять вхідних показників охоплюють елементи національної економіки, які є базою для здійснення інноваційної діяльності: інститути, людський капітал та дослідження, інфраструктура, складність входу на ринок та легкість ведення бізнесу. Два вихідних показники фіксують фактичні дані щодо результатів інновацій: рівень технологічного розвитку та креативні результати. Кожен показник поділяється на підсилювачі, а кожен підсилювач складається з окремих індикаторів (81 – у 2017 році). Підсум-

Таблиця 1

Структура показників Глобального Індексу Інновацій

Глобальний Індекс Інновацій	
Субіндекс Інноваційного Введення	Субіндекс Інноваційного Виведення
Інституції: політична ситуація, законодавча база, бізнес-середовище.	Рівень технологічного розвитку: створення теоретичної бази, вдосконалення бази знань, доступність знань.
Людський капітал та дослідження: освіта, вища освіта, дослідницька діяльність.	
Інфраструктура: інформаційно-телекомунікаційні технології, загальна інфраструктура, екологічна стабільність.	Креативні результати: нематеріальні активи, виробництво товарів та послуг, ІТ-сфера.
Ринкова структура: кредитування, інвестиційна атмосфера, ринкова конкуренція.	
Можливість ведення бізнесу: кадри, інформація.	

Джерело: складено авторами на основі [5]

кові бали розраховуються як середньозважений показник окремих індикаторів. Загальна оцінка ГІІ – це просте середнє значення субіндексів вхідних і вихідних даних. Коефіцієнт ефективності інновацій – це співвідношення субіндексу вихідних даних та субіндексу вводу.

У 2017 році Україна посіла найвищу позицію за останні 5 років – 50 місце, випередивши Тайланд і опинившись позаду Чорногорії та Катару. Для порівняння, у 2013 році Україні належала 71 позиція у рейтингу. З кожним роком простежується прогрес за певними показниками, але при цьому є фактори, за якими Україна є повним аутсайдером.

Для формування цілісної картини інноваційного потенціалу України проаналізуємо показники інноваційного розвитку країни за 2013–2017 роки.

Розглянемо, які зміни відбулися за сімома агрегованими показниками. Показник «інституції» включає в себе політичну ситуацію, законодавчу базу та бізнес-середовище. Разючих змін за цим показником не спостерігається, найвищим результатом було 98 місце серед 141 країни. У 2017 році Україна зайняла 101 місце серед 127 країн. Проте протилежних значень набули фактори, що входять до показника. Позитивна тенденція спостерігається під час аналізу бізнес-середовища, за цим фактором Україна з 127 місця у 2013 році перемістилася на 78 місце у 2017 році. Зовсім інша ситуація спостерігається у політичному середовищі, рейтинг країни поступово знизився на 23 позиції, з 99 місця у 2013 році на 122 місце у 2017 році [6; 10].

Далі розглянемо показник «людський капітал та дослідження», що включає загальноосвітній рівень, рівень вищої освіти та розвиток дослідницької діяльності. Саме ці фактори зумовлюють інноваційний розвиток. За 5 років за рівнем загальної освіти країна піднялася в рейтингу з 64 місця до 30, а за рівнем вищої освіти – з 42 на 26. За рівнем дослідницької діяльності Україна, навпаки, послабила свої позиції – з 46 місця на 51 [6; 10].

Невиробнича сфера включає інформаційно-комунікаційні технології, загальну інфраструктуру та екологічну стабільність. Найбільше покращення спостерігається за екологічним фактором: з 118 місця у 2013 році Україна перемістилася на 122 у 2014 році, а потім поступово перемістилася на 95 у 2017 році. Стосовно інформаційно-комунікаційних технологій та загальної інфраструктури значних змін не відбулося. Варто зазначити, що за рівнем телекомунікаційних технологій Україна за останній рік значно посилсила свої позиції, перемістившись з 87 місця на 68 [7; 10].

Неоптимістичними є показники України за ринковою структурою. За інвестиційною привабливістю країна є двадцятою з кінця. Причина полягає у неможливості захисту інвестицій від ризику, що стримує інвесторів. Позитивні зміни відбулися у конкурентоздатності української

продукції. За 5 років Україна перемістилася з 73 місця на 48 позицію [6–10].

Однією з найбільш показових для формування цілісної картини інноваційного розвитку країни є можливість ведення бізнесу в країні. Порівняно з минулим роком Україна піднялася з 73 на 51 місце за легкістю ведення бізнесу. На нашу думку, саме спрощення системи документооборудження бізнесу посприяло такій динаміці.

Детальніше розглянемо кожен фактор, що вплинув на показник: кваліфікованість кадрів, доступність інформації та залученість до інноваційних процесів. За рівнем кваліфікованості кадрів Україна поступово перемістилася з 78 місця у 2013 році на 41 місце у 2017. Також більш доступною стала бізнес-інформація, за доступністю інформації Україна перемістилася з 85 на 63 місце. Щодо залучення до процесів інноваційної діяльності університетів та підприємств спостерігається переміщення з 72 місця на 105 у 2015–2016 роках і знову на 72 місце у 2017 році [8–10].

Показник, який є одним з основних елементів рушійної сили інноваційного розвитку, – рівень технічного розвитку. За цим показником Україна перемістилася з 45 позиції у 2013 році на 32 місце у 2017 році. Такі результати досягнуто внаслідок модернізації та удосконалення технічної бази, що є основою діяльності господарських підприємств. За цим фактором Україна знаходиться в першій двадцятці. Також прогрес спостерігається і за іншим складником цього показника: значно доступнішою стала інформація та можливість здобуття освіти. За цим показником країна перемістилася з 89 місця у 2013 році на 54 у 2017 році [6; 10].

За креативним результатом діяльності національної економіки Україна нині посідає 49 місце, хоча ще у 2013 році займала 81 позицію. Найбільші зміни відбулися за нематеріальними активами, значна кількість торгових марок були визнані світовою спільнотою та отримали ліцензії на виготовлення і продаж продукції за кордон, що підтверджує перехід України зі 112 місця у 2014 році на 26 позицію у 2017 році. За іншими факторами цього показника значних змін не спостерігається [6; 10].

Отже, після детального дослідження стану інноваційного розвитку України за наведеними факторами можна дійти висновку, що навіть ті фактори, за якими Україна посідає досить високі позиції, не повною мірою відповідають потенційним потребам інтенсивного розвитку економіки. У результаті аналізу стану розвитку України за низкою факторів визначено, що країна є серед лідерів за кваліфікованими трудовими ресурсами, науково-дослідною діяльністю, освітньою базою та іншими показниками, які характеризують трудові ресурси країни. Також, виявлено слабкі сторони, серед яких: стан технічного устаткування, політична ситуація, низький рівень запровадження нових технологій,

застаріла модель виробництва. Аналіз інноваційної діяльності України свідчить про її низьку результативність, що разом із політичною нестабільністю приводить до зниження інвестиційної привабливості. Саме інноваційно-інвестиційна модель є основою стратегії розвитку країни.

Досліджені та проаналізовані у роботі показники дають можливість оцінити реальний інноваційний потенціал країни, її сильні та слабкі сторони.

Вважаємо за доцільне використання показників Глобального Індексу Інновацій для розроблення стратегії інноваційного розвитку України.

Перспективний напрям подальшого дослідження пов'язаний із глибоким аналізом чинників сучасної кризи інноваційного розвитку України та розробленням прогресивної інноваційно-інвестиційної моделі, притаманної розвиненим країнам світу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Постанова Верховної Ради України Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2632-17>.
2. Скрипко Т.О. Інноваційний менеджмент: Підручник. К.: Знання, 2011. 423 с.
3. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
4. Національна академія наук України. Науково-технічні (інноваційні) проекти НАН України. URL: <http://www1.nas.gov.ua/innovations/Pages/default.aspx>.
5. History of The Global Innovation Index. URL: <https://www.globalinnovationindex.org/>.
6. Global Innovation Index 2013 / ed. S. Dutta, INSEAD. The Business School of The World, 2013. 392 p.
7. Global Innovation Index 2014 / ed. S. Dutta, INSEAD. The Business School of The World, 2014. 429 p.
8. Global Innovation Index 2015 / ed. S. Dutta, INSEAD. The Business School of The World, 2015. 453 p.
9. Global Innovation Index 2016 / ed. S. Dutta, INSEAD. The Business School of The World, 2016. 451 p.
10. Global Innovation Index 2017 / ed. S. Dutta, INSEAD. The Business School of The World, 2017. 399 p.